

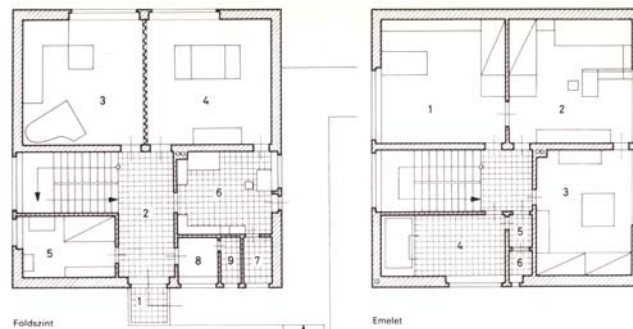
Molnár Farkas

(1895, Pécs – 1945, Budapest)

Dárdai Balázs előadása a Vándoriskolában
2007. március 30., péntek
(vázlat, legfőbb gondolatok)

Molnár Farkas a magyar Bauhaus legnagyobb mestere. Kortársaihoz hasonlóan az alkotóművészet több területén is dolgozott: építészet, festészet, bútortervezés, reklámgrafika. (Eredetileg festőnek készült, majd képzőművészeti tanulmányait félbehagyva került a Műegyetem Építészkarára.) Formaalkotásának irányultsága, módszere, tervezési elvei illeszkednek a XX. század első felében működő modern mozgalom sajátosságaihoz.

Magatartása, jelleme, életpályája azonban több lényeges vonásában egészen más, mint többi tehetséges társáé.

10 A „Vörös kocka ház” (1923) – Alaprajz
Földszint: 1 – szállószoba, 2 – előtér, 3 – lakó-
tér, 4 – ebédlő, 5 – harmonikaszóftval
elválasztva, 6 – konyha,
7 – kamra, 8 – gardrób, 9 – WC
Emelet: 1 – férfiszoba, 2 – női szoba,
3 – gyermekszoba, 4 – fürdőszoba,
5 – mosóhelyiség, 6 – WC

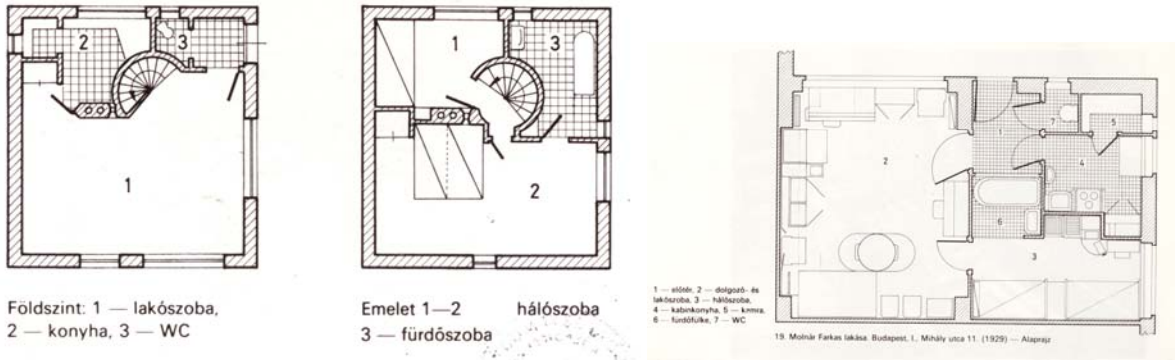
1. – éleslátás

Pályája elején (és később) Molnár Farkas is rengeteg títustervvel, mai szemmel hajmeresztő várostervekkel állt elő; gondolkodása, értékrendje mégsem szélsőséges: például Le Corbusier sokszor elvakult technika-imádatával és harsogó jelszó-gyártásával ellentétben józanul mérlegelte a lehetőségeket – többek között a magyarországi építési adottságokat is. Kritikus volt a modern építészet több elvével és nyugat-európai gyakorlatával szemben. Propagandisztikus megnyilvánulások helyett komoly, okos gondolkodásról tesz tanúbizonyságot pl. *Az új építés kétes értékű győzelme* című hosszú, elemző cikkében (Ipari Jövő, 1930. december 15. 4-6.).

„Ma már túl vagyunk a normalizált acél tolóablakok imádatán, nem kell több kemény gumi és ebonit, nem ülünk fel semmi jó hangzású tengeren túli szigetelőanyagoknak, az az elvünk, mindent a hely színén. Európa keleti országaiban egy új primitivizmus fog megindulni, amely nem lesz olyan szép, mint a nyugati előképe, de olcsóbb, és talán ezáltal azok mentalitásához közelebb álló is lesz, akik számára készül.”

[Az előadás során a cikket teljes terjedelmében hallhatták a résztvevők.]

15. A 6 × 6 m-es típusházak terve (1927)

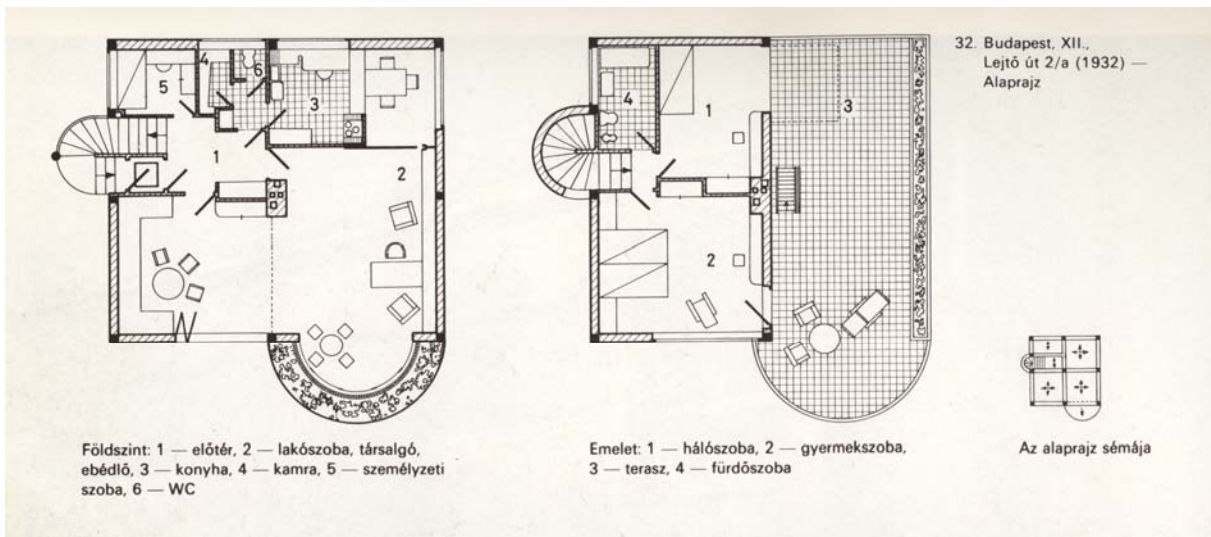

2. – személyesség

Számos títustervet készített, családi házai mégis igen személyesek. Hogy ez a személyesség rendkívüli módon fontos volt Molnár Farkas számára, azt jellegzetes elnevezései is bizonyítják: „három fivér háza”, „növénykedvelő orvos háza”, „könyvbarát háza”.

A személyesség és egyáltalán az építészeti gondolat komolyanvételét és őszinteségét mutatja, hogy Molnár Farkas saját magának is tervezett, sok építéssel szemben *saját házaiban lakott*. (először: a Mihály utcai kis lakás, „lakógép”, később: a Lotz Károly utcai kétszintes lakás egy többlakásos villában)

Molnár az igazi nemzetközi elismertséget egy családi házával vívta ki: a Lejtő utcai villával 1933-ban a milánói triennálén I. díjat nyert.

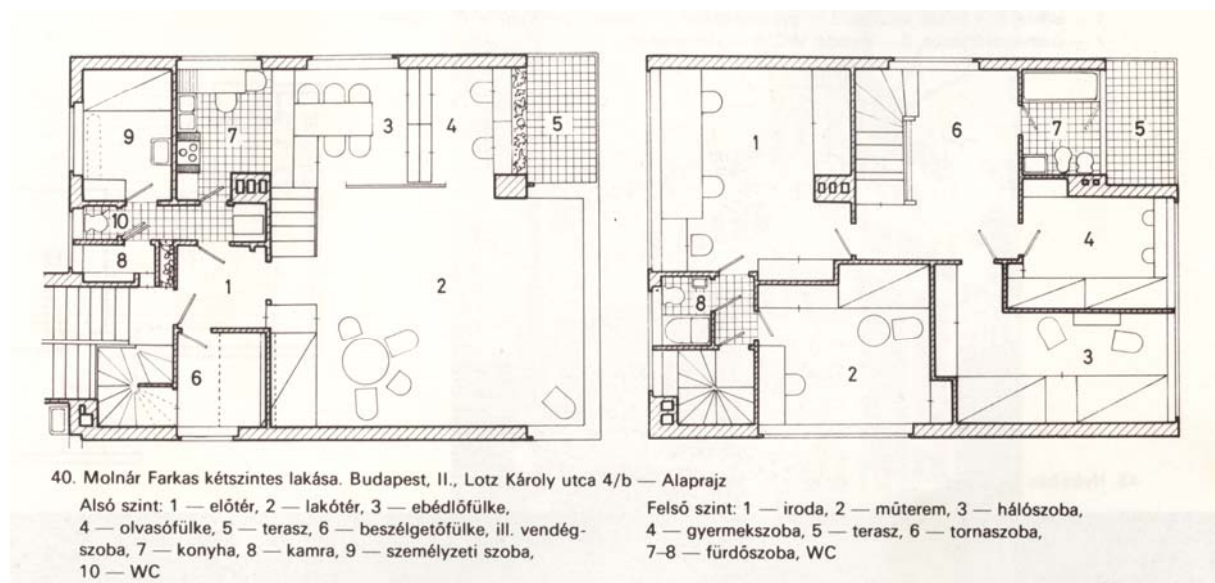
3. – a szerves építészet rejtett jegyei

Az érzékeny, személyre szabott tervezést látva, és előtte azt olvasva, hogy „mindent a hely színén”, arra gondolhatunk: Molnár Farkas családi házait a mi helyzetünkben talán úgy a legérdekesebb elemezni, hogy visszavetítjük a modern mozgalom korába a mai szerves építészet még néhány lényeges szempontját, s ezeket „számonkérve” tesszük próbára a Molnár-villák alaprajzi elrendezését.

Ezek alapján egyrészt megállapíthatjuk, hogy – szemben a modern építészetből és a baloldali gondolkodásból elfajzott szocialista házgyári építéssel – *minden házban van kamra és körbeülhető étkezőasztal*, vagy legalábbis olyan étkezőasztal, amely az egyik bütüoldalán konyhapulthoz csatlakozik (de semmiképpen sem koppan a falhoz).

Megjegyzendő, hogy a Kós Károly Egyesülés építészei által tervezett lakásokban sok esetben nem tudnak érvényesülni ezek a szempontok – bizonyára nem elsősorban a tervezői szándék miatt. A végeredmény mégis a kamrák elmaradása vagy az, hogy – Molnár Farkas megoldásaival ellentétben – az étkező-nappaliba egy étkezőasztalt behelyezve a nappali berendezhetetlenné válik.

Másrészt feltűnő, hogy a kémények-tűzhelyek rendre az épület közepére kerülnek és rendre pilléreként, tehát hangsúlyos tartószerkezeti szereppel. (Természetesen mindez a homlokzaton már láthatatlan.)

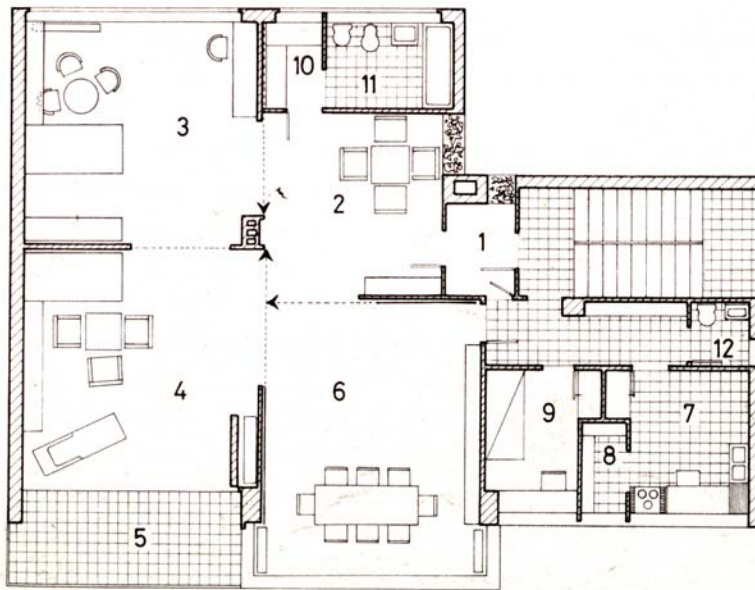

Ezen kívül én magam fontos szempontnak tartom a konyha elkülönítését a többi lakótértől. Ebben a szerves építészet is – talán a divatos és tévedésen alapuló építetói igényeknek engedve – egyre inkább eltávolodik a népi építészet tanulságos (és az én szememben funkcionálisan teljesen korszerű) megoldásától: a konyha üzemi terület, amely nem való a szobával egy légtérbe. Molnár Farkas villáiban ez a szempont még érvényesül, ma viszont terjednek a szobakonyhás alaprajzok (amit a legtöbbször tévesen „amerikai” konyhának neveznek).

[Ez utóbbi kritika az előadáson még nem hangzott el – csak most, az írott változat összeállításakor fogalmazódott meg.]

4. – epizód: egy kis rejtély

Egyébként érdekes a vörös kocka ház títustervében, hogy a földszinten, a bejárat közvetlen közelében már feltűnik egy kis „hálószoba”, amellyel teljesen megegyező helyzetben találjuk a később megépült villák *cselédszobáit*. Cselédszoba volt ez már a vörös kockában is, csak a baloldali mozgalomra való tekintettel Molnár inkább nem nevezte a nevén? Vagy eredetileg valami más oka lehetett a bejáratához közeli, de a fürdőszobától távoli kis szoba megtervezésének?

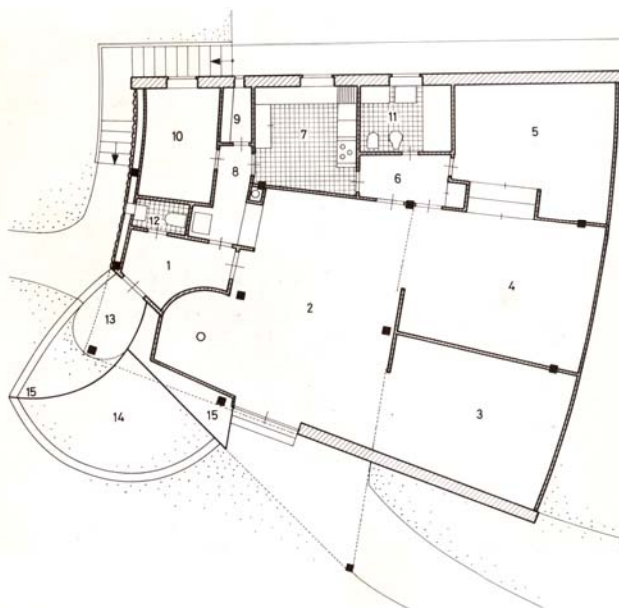

45. Budapest, II., Harangvirág utca 11. (1934) — Emeleti alaprajz

1 — belépő, 2 — hall, 3 — dolgozószoba, 4 — társalgó,
5 — terasz, 6 — ebédlő, 7 — konyha, 8 — kamra, 9 — személyzeti szoba, 10 — gardrób, 11 — fürdőszoba, 12 — WC

5. – szellemi kockázatvállalás

A rutinemegoldások ismételtetése helyetti újabb és újabb próbálkozások, az ezzel járó szellemi kockázatvállalás Makovecz Imre egyik legfőbb tanítása, amelyet alá is támaszt saját munkájának példájával. Ilyen szempontból nézvést hasonló utat jár Molnár Farkas is. 1937-ben például megtervezi a Mese utcai házat, amelynek falai és pillérsorai kinyílnak, legyező szerűen távolodnak egymástól – kilépve az addig bejáratott szigorúan derékszögű rendszerből. A Magyar Szentföld-templom tervezésével járó szellemi kockázatot pedig végképp nem kell magyarázni.

58. Budapest, XII., Mese utca 8. (1937) — Földszinti alaprajz
1 — előtér, 2 — lakószoba, 3 — férfiszoba, 4 — női szoba, 5 — gyermekszoba, 6 — átjáró, 7 — konyha, 8 — tálató, 9 — kamra, 10 — személyzeti szoba, 11 — fürdőszoba, 12 — WC, 13 — télikert, 14 — megemelt virágágyás, 15 — napellenző sítör vasváza

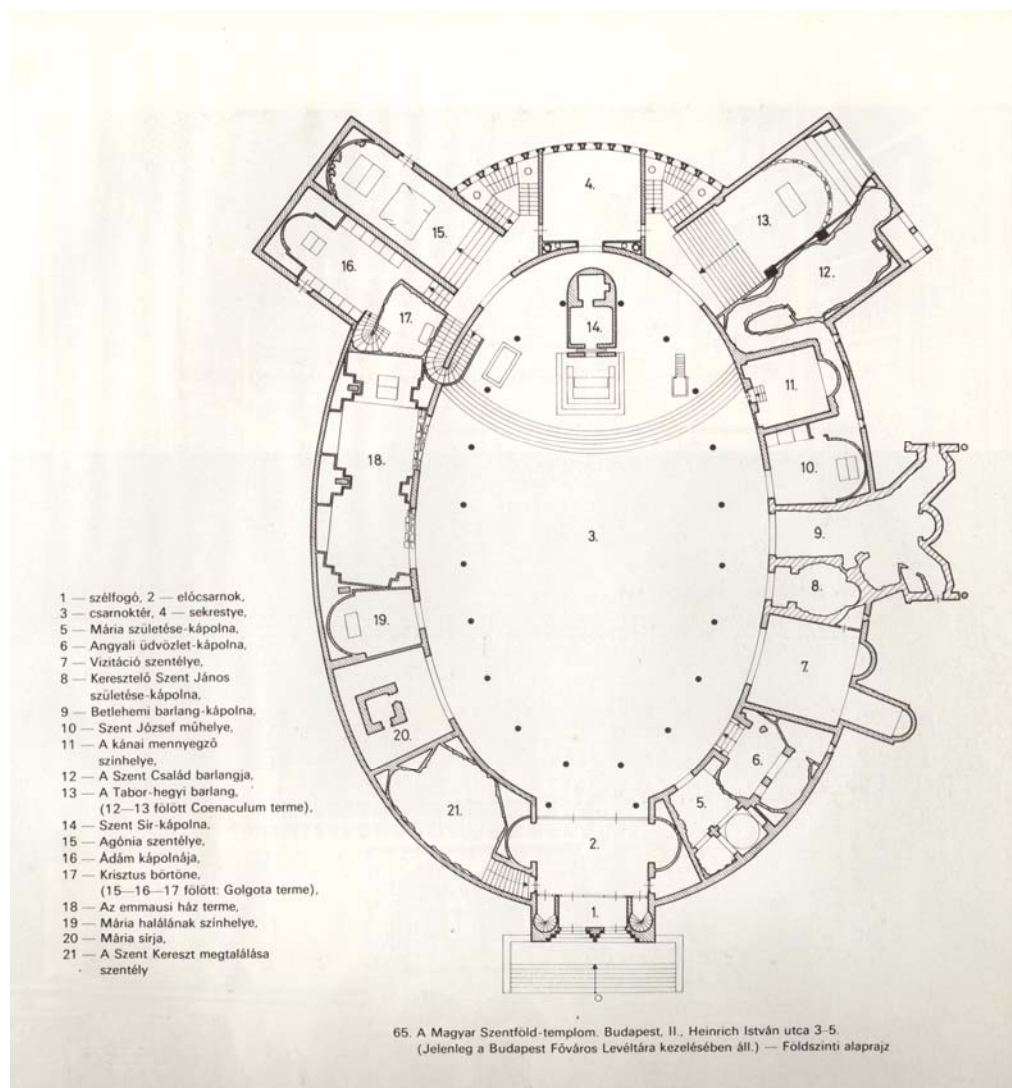
6. – vallásosság a háttérben

A Magyar Szentföld-templom Molnár Farkas talán legnagyobb és sajnos befejezetlen munkája. (Az épület a hűvösvölgyi villamosállomás közelében torzóként áll, levéltári raktárként működik. A templomtér udvar, amely fölül hiányzik a Pelikán Józseffel közösen tervezett vasbeton héjszerkezetű, ovális alaprajzú kupola, amely pedig már bezsaluzva várta a betonozást. A Molnár Farkas halála után Szendrői Jenő vezetésével folytatott építkezést 1949-ben állították le.) Több tervváltozat készült, hosszas, elmélyült munkával. Sokan furcsállják ezt az odaadó templomtervezést mondván, mennyire megváltozott a valaha markáns baloldali és látszólag egyáltalán nem vallásos építész. Ez a gondolkodás, ez az értékrend azonban feltehetőleg annyira mégsem állt távol Molnár Farkastól.

Még egészen fiatal korában vallásos témájú képeket festett, pedig festhetett volna egészen mást is – főleg a modern mozgalom kereti között. Utólag van, aki mindezt azzal magyarázza: a fiatalok szívesen festettek aktot, mert milyen jó volt ott pucérkodni, meg minden.

Azonban talán mégsem magyarázhatjuk ilyen felületes indokkal például a Siratás című kép létrejöttét, amelyen Jézus halála és feltámadása van ábrázolva...

Molnár Farkas közvetlen, személyes vallomás jellegű írást nem hagyott ránk (vagy legalábbis ilyen nem ismeretes), így csak következtethetünk: a társadalmi szolidaritás baloldali eszméje, illetve a felebaráti szeretet és az isteni gondviselés keresztény gondolata egyaránt megérintette.

7. – *hűség*

Végül az én szememben az egyik legfontosabb szempont: Molnár Farkas nem hagyta el a hazáját – sok kozmopolita kortársával, mindenekelőtt a Molnárhoz hasonlóan kimagasló tehetségű Breuer Marcellal szemben.

Molnár Farkas mehetett volna többször is: huszonévesen maradhatott volna a Bauhaus valamelyik mesterénél, mégis hazajött befejezni a Műegyetemet; aztán negyven éves kora körül Gropius biztatta, települjön Amerikába – ahol aztán Breuer rengeteg házat, köztük számtalan középületet építve látványos világkarriert futott be.

Molnár Farkas végül ittmaradt még a világháborúban is.

Így is halt meg fiatalon, jóformán hősként kitarva: a saját Lotz Károly utcai villájával együtt kapott halálos sebet egy bombatámadásban, 1945 januárjában.

